

2. Важливим чинником, який сприяє творчому розвитку та формує потребу у самореалізації студентів, є корпоративна культура ВНЗ, одним із об'єктів якої виступає корпоративна культура студентської групи.

3. Дослідження довели, що в групах з високим показником корпоративної культури спостерігається висока творча активність студентів та має велике значення потреба у самореалізації.

4. У ВНЗ необхідно проводити повномасштабну роботу стосовно формування корпоративної культури.

Література:

- 1 Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4-6.
- 2 Алфімов В. Модель творчої особистості ліцеїста // Рідна школа. – 2005. – № 5. – С. 9-14
- 3 Алфімов В. Розробка і реалізація програми індивідуального розвитку і саморозвитку творчої особистості ліцеїста // Рідна школа. – 2005. – № 5. – С. 26-28
- 4 Вербець В. В. Теоретико-методологічні засади формування духовно-творчого потенціалу студентської молоді: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К., 2005. — 40с.
- 5 Волощук І. С. Науково-педагогічні основи формування творчої особистості. — К.: Педагогічна думка, 1998. — 160с.
- 6 Сисоєва С. О. Педагогічна творчість / АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. — К., 1998. — 151с.
- 7 Стрельников В. Розвиток інтелектуальних та творчих здібностей студентів: Метод. рек. для слухачів пед. ф-ту МППК / Укоопспілка; Полтавський ун-т споживчої кооперації України. Міжгалузевий ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів. Кафедра історії та кооперативного руху. — Полтава: РВВ ПУСКУ, 2003. — 18с.
- 8 Хаєт Г. Л. Корпоративная культура и ценности человека / Г. Л. Хаєт, О. А. Медведева. – Краматорск: ДГМА, 2001. – 267 с.

УДК. 811.161.2:[372.46:81'243 – 057.874]
Ю.

Митнікова Ю.

ПРОБЛЕМА ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ВИРАЖАЛЬНИМИ ЗАСОБАМИ У ШКОЛАХ З РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ ВИКЛАДАННЯ

У даній статті автор аналізує визначену проблему в методичній літературі та розкриває прийоми, які є найбільш ефективними у роботі зі збагачення українського словникового запасу молодших школярів виражальними засобами у школах з російською мовою викладання.

Актуальність проблеми. Збагачення словникового запасу у навчанні мови має дуже важливе значення, адже є невід'ємною складовою процесу розвитку усного та писемного мовлення. Ми досліджуємо проблему збагачення словникового запасу молодших школярів виражальними засобами у школах з російською мовою викладання. Для шкіл Криму українська мова є другою (близькоспорідненою), тому процес навчання української мови має свою специфіку. У Державному стандарті початкової загальної освіти мовленнєва лінія зазначена як провідна. Державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів відносно такого виду мовленнєвої діяльності як говоріння, передбачають володіння „частковомовленнєвими уміннями (орфоепічними,

граматичними, інтонаційними), словниковим запасом у межах засвоєних тем, вміти будувати окремі висловлювання (словосполучення, речення)”. [1, с. 15]

Тому, метою даної статті є дослідження проблеми збагачення словникового запасу молодших школярів виражальними засобами в навчально-методичній літературі, а також обґрунтування доцільності використання специфічних методичних прийомів.

Аналіз джерел. Ретроспективний аналіз навчально-методичної літератури показав, що словникова робота спрямована на формування словникового запасу учнів взагалі, на засвоєння загальноповсякденної лексики. Поза увагою лишився пласт лексики, який стосується виражальних засобів мови. Проблема збагачення словникового запасу турбувала багатьох методистів (Ф.І.Буслаєв, І.І.Срезьневський, В.П.Шереметєвський). Вони вважали за необхідним вивчати не тільки граматику та орфографію, але і мову в усьому її розмаїтті, тобто живе слово, яке відображає багатство мови.

Ф.І. Буслаєв - прихильник всебічного вивчення мови - першим вніс до шкільного курсу розділ вивчення слова і словника, що, на його думку, сприяло розкриттю багатства засобів рідної мови. І.І.Срезьневський, К.Д.Ушинський, В.П. Шеремет'євський вважали володіння лексичним багатством і граматичними формами одним із найважливіших завдань навчання рідної мови.

У практиці початкової школи зазначена проблема найбільш глибоко розкрита у працях К.Д.Ушинського. Він передбачав ефективність збагачення словникового запасу учнів через розкриття значення слова. Тому радив розпочинати лексичну роботу вже у період навчання грамоти. [2, с.338.] Ідеї К.Д.Ушинського знайшли своє втілення у роботах багатьох учених-методистів, які займались проблемами початкового навчання мови. Відомий педагог та методист М.Ф.Бунаков вважав найголовнішим завданням, яке стоїть перед учителем рідної мови, розвиток уміння „користуватися мовою для точного і складного висловлення своїх думок усно і письмово ” [3, с.381]. Аналіз навчально-методичної літератури свідчить про те, що збагачення словникового запасу виражальними засобами повинно мати місце на уроках читання, адже аналіз цих засобів можна робити лише за умов наявності тексту. Перш за все, це стосується аналізу художніх засобів мови (епітети, метафори та ін.) Робота в напрямку збагачення словникового запасу молодших школярів виражальними засобами не передбачена на уроках української мови. Його зміст обмежується поясненням граматичного матеріалу. [4]

На думку Львова М.Р., словникова робота повинна мати місце на кожному уроці мови та охоплювати різні напрями роботи зі словом: необхідно давати 3-4 нових слова на кожному уроці, 3-4 нових значення слова, а також треба проводити „роботу над багатозначністю, над відтінками значень, емоційними забарвленнями, сполучністю та особливостями вживання - ще 5-6 слів ” [7, с.28]

Сучасні методисти української мови (Дорошенко С.І., Бадер В.І., Хорошковська О.Н., Вашуленко М.С.) розглядають збагачення словникового запасу учнів початкових класів, як основу розвитку зв'язного мовлення.

Так, Львов М.Р., Дорошенко С.І., Бадер В.І. надають збагаченню словникового запасу дуже велике значення. Ними виділені такі напрями лексичної роботи : робота над засвоєнням лексичного значення слова, робота над усвідомленням прямого і переносного значення слова, багатозначністю і омонімією, робота над синонімами, антонімами, робота над крилатими словами та фразеологією, тропами та ін.

Робота з кожним із цих напрямків передбачає реалізацію 4 основних етапів: виділення слова у тексті, необхідного для тлумачення; його семантизація; виконання вправ на відпрацювання певної лексичної групи; введення нових слів у власне мовлення учнів, тобто активізація.

Хорошковська О.Н. визначає достатність словникового запасу як одну з умов повноцінного володіння усним і писемним мовленням. Робота над збагаченням словникового запасу виражальними засобами повинна здійснюватись у двох напрямках: 1) Робота над семантикою слова (збагачення). 2) Активізація нових слів у мовленні.

Робота зі збагачення словникового запасу передбачає кількісне збільшення словника учнів. Активізація словника - процес перенесення з пасивного до активного словника учнів якомога більшої кількості слів, правильне їх вживання у власному мовленні.

Ця робота передбачає використання різноманітних прийомів. Багато уваги методисти приділяють прийомам розкриття лексичного значення слова. Робота над засвоєнням лексичного значення слова сприяє підвищенню інтересу учнів до словникової діяльності, дозволяє вводити нове слово найбільш раціональним для кожного випадку способом. Найповніший аналіз прийомів роботи над засвоєнням значень слів надає М.Р.Львов:

- Показ предмета або дії.
- Спосіб підставки синонімів.
- Спосіб логічного визначення.
- Розгорнутий опис.
- Виділення нових слів у реченні.
- Добір антонімів.
- Аналіз морфологічної структури та словотворення.

У свою чергу, враховуючи специфіку викладання української мови як другої близькоспорідненої для російськомовних шкіл Криму, дуже цікавою є робота Кутенко Л.А. Вона виділяє прийоми семантизації з урахуванням типології української лексики. На основі зіставного аналізу української та російської лексики С.М.Канюка розподіляє лексику за такими групами:

1 група слів – слова загального словникового фонду двох близькоспоріднених мов, які мають однакові для обох мов значення та незначні розбіжності у звуковому та буквенному складі (слова цього типу є загальними).

2 група слів – слова загального словникового фонду, які мають однакову семантику, загальний корінь (слова цього типу схожі).

3 група слів – специфічні слова, властиві тільки українській мові.

4 група слів – слова, які мають однаковий в обох мовах комплекс звуків(або незначні розбіжності у звуковому складі) та різне значення (міжмовні омоніми).

Зміст роботи зі збагачення та активізації словникового запасу молодших школярів (з урахуванням типології української лексики) має свою специфіку: для слів 1 типу, враховуючи знання їх семантики, змістом роботи є засвоєння вимови та граматичних форм слів; для слів 2 типу – актуалізація знань їх семантики, а у деяких випадках – уточнення семантики та робота над вимовою, запам'ятовуванням слів та вживанням їх у мовленні; для слів 3 типу – семантизація та робота над запам'ятовуванням, вимовою та вживанням слів у мовленні; для слів 4 типу – семантизація та оволодіння їх вимовою та вживанням у мовленні.

- Використання наочності (предмета, малюнка, дії).
- Переклад на рідну мову.
- Перефразування.
- Пояснення слів за допомогою синонімів або антонімів.
- Розкриття видового поняття шляхом добору родового.
- Пояснення слів у контексті.
- Елементарний словотворчий аналіз слів.

Означені прийоми збагачення словникового запасу розглядає більшість методистів (Сокирко М.В., Дорошенко С.І., Вашуленко М.С., Хорошковська О.Н., та ін.) Окрім зазначених прийомів семантизації Хорошковська О.Н. виділяє етимологічний аналіз слова [5, с.202] Сокирко М.В. та Вашуленко М.С. виділяє прийом віднесення видового поняття до родового.

Щодо прийомів активізації словника Львов М.Р. виділяє такі: [7, с. 387]

- Складання речення – тлумачення нового слова, його запис.
- Складання кількох словосполучень з вивчаємим словом, практична перевірка сполучності з іншими словами.
- Складання речень з вивчаємим словами: за певною темою, за картиною, за сюжетом прочитаної розповіді та ін.
- Словникове або графічне малювання у зв'язку з вивчаємим словом.
- Орфоепічна робота з цим словом, а також його запис у орфографічних цілях; приговорювання, коментування.
- Переклад на вивчаєму іноземну мову, переклад речень з цим словом; запис обох слів.
- Добір та запис ключових слів до розповіді на задану тему, яка має відношення до вивчаємого слова.
- Складання та запис різноманітних текстів на обрану тему; дослідження правильності, доцільності вживання у тексті обраних слів; пошук та заміна слів.

На уроках української мови доцільними є прийоми складання словосполучень або речень з використанням нових слів. Вашуленко М.С. надає велику перевагу вправам із синонімами та антонімами, які є основними шляхами збагачення й активізації словникового запасу молодших школярів.

До прийомів збагачення мовлення Варзацька Л.О. відносить: добір видових понять до родового, розкриття значення слів і фразеологізмів з опорою на текст і картину, відбір з наданих мовних засобів найбільш влучних, побудова, відновлення, поширення, доповнення, редагування речень з використанням картин і малюнків. Використання цих прийомів спрямоване на удосконалення мовлення, формування в учнів уміння правильно добирати необхідні мовні засоби для висловлювання власної думки з урахуванням правильності граматичних форм та синтаксичних конструкцій.

Говорячи про доцільність обираємих методичних прийомів у роботі зі збагачення українського словникового запасу учнів у школах з російською мовою викладання більшість методистів надають перевагу прийому перекладу, тому що враховується принцип опори на рідну мову. Сокирко М.В. наголошує на ефективності цього прийому у 2 класі. Прийом перефразування логічно використовувати у 3 класі. Крім того, методист робить акцент на використанні на уроках тлумачного словника, який сприяє чіткому усвідомленню лексичного значення. Прийоми семантизації:

- Унаочнення (показ предмета або його зображення – малюнок, фотознімка, моделі, колекції, гербарію).
- Добір синоніма (відомого учням слова).
- Перефразування (наведення поданого в словниках тлумачення семантики слова).
- Введення слова в новий контекст.
- Наведення прикладу, життєвої ситуації, в якій пояснюється значення слова.
- Пояснення походження слова, способу його творення, морфемної структури слова.
- Розкриття родового поняття шляхом добору видових понять.
- Віднесення видового поняття до родового.

Проблема збагачення словникового запасу молодших школярів розглядається більшістю методистів як одна зі складових розвитку усного та писемного мовлення учнів, удосконалення їх мовленнєвих здібностей.

Висновки. На підставі проаналізованої навчально-методичної літератури можна зробити висновки про те, що у сучасній методичній літературі робота над збагаченням словникового запасу розглядається як один із перспективних напрямків у методиці розвитку мовлення молодших школярів. Ученими-методистами М.Р.Львовим, В.І.Бадер, О.Н.Хорошковська, М.С.Вашуленко доведено, що систематична, системна, різноманітна та цілеспрямована робота з виражальними засобами розвиває увагу та інтерес до слова,

збагачує мовлення дітей, робить його точнішим та виразнішим, активізує розумову діяльність учнів. Але проблема збагачення словникового запасу учнів виражальними засобами не достатньо глибоко освітлена у методичній літературі, тому має свій вплив на роботу вчителя. Головною причиною відсутності систематичної роботи вчителя в цьому напрямку є те, що досі не визначена система роботи, не має методичного підґрунтя в напрямку збагачення словникового запасу учнів початкових класів саме виражальними засобами.

Література

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Шкільний світ. - №2, січень, 2006, - С. 15
2. Ушинський К.Д. Собр. соч. – М. – Л.: Изд-во АПН РСФСР. – 1949. – т.3.- с.338.
3. Бунаков Н.Ф. Избр. пед. соч.- М.: АПН РСФСР. – 1953. – 412 с.
4. Горбунцова Т.Ю. Навчання української мови в 2-4 класах шкіл з російською мовою викладання. – К.: Рад. школа, 1963. – 179. - /Посібник для вчителів початкових класів/.
5. Хорошковська О.Н. Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання. – К.: Промінь, 2006.-256 с.
6. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Метод. посіб. – К.: Освітаю, 2006. – 268 с.
7. Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка в начальных классах: Учеб. пособие для студ. Высш. Пед. Учеб.заведений/ М.Р.Львов, В.Г.Горецкий, О.В.Сосновская. – 2-е изд. Испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 464с., с. 387/

УДК 378. 033

Павленко И.Г.

ОРГАНИЗАЦИЯ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

В наше время стабилизация экологической обстановки и обретение гармонии между человеком и природой зависят от самих людей. Исторический опыт человечества учит осторожности в управлении силами природы.

Человеку в отличие от других живых существ свойственно осознанное, творчески активное отношение к природе, причем как материально-практическое, так и духовное. Потребность у человека в творчестве заложена природой. А само творчество выступает тем «связующим звеном» в общении человека с природой, благодаря которому возможно утверждение гармонии человека и природы. Творческий характер преобразования природы повышает экологичность производственных технологий и в то же время способствует увеличению разнообразия в биосфере, что очень важно для ее устойчивости. Творческое преобразование природы не должно превратиться в самоцель. При регулировании определенных морально-этических норм оно будет выполнять свою позитивную социально-экологическую функцию.

Научиться творчески действовать человек сможет тогда, когда он реально будет поставлен в ситуацию, требующую от него творческих решений. Усвоения каких-то готовых знаний и выработки соответствующих навыков тут совершенно недостаточно. Эти требования, предъявляемые жизнью, непосредственно относятся и к учебно-воспитательному процессу высшей школы.

Повышенное внимание к проблемам экологического образования студентов предопределяется следующими причинами: необходимостью рассмотрения экологического воспитания как непрерывного и систематического процесса, действующего на протяжении всего периода обучения, и актуальностью формирования